

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 21 mars 1890, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af motion om efterskänkande af eller nedsättning i den landtbrukaren C. M. Bergman i Yllestad Bakersgård affordrade betalning för ett från riksbanken utlemnadt lån.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 64, som blifvit till utskottets behandling öfverlemnad, har herr *J. Smedberg* hemställt, det Riksdagen måtte besluta, att den landtbrukaren *C. M. Bergman* i Yllestad Bakersgård affordrade betalning af *Claes Johanssons* i Bossgården Vistorp återstående skuld till riksbanken, utgörande 1,198 kronor 54 öre jemte ränta, måtte bemålde *Bergman* eftergifvas eller åtminstone med 50 procent nedsättas.

Rörande tillkomsten af ifrågavarande fordran är redogörelse lemnad i en till fullmäktige i riksbanken i april månad sistlidna år af riksbankens afdelningskontor i Jönköping gjord framställning i ämnet, hvilken utskottet ansett sig böra till upplysning om de med saken sammanhang egande förhållanden meddela, så lydande:

»Bland de från afdelningskontoret i Göteborg till kontoret öfverflyttade reverser för afbetalningslån mottog kontoret en sådan revers å 2,000 kronor, utgifven af hemmansegaren *Claes Johansson* i Vistorp Bossgården och försedd med borgen af hemmansegarne *J. Nejman* i Vårskäl, *C. F. Johansson* i Möleberget, *J. Johansson* i Vistorp samt *Joh. Andersson* i Elekullen. Då vid lånets omsättning antagligt vederhäftighetsbevis ej kunde lemnas för löftesmännen *Joh. Andersson* och *J. Johansson*, anmodades låntagaren att antingen inbetala resterande

kapitalskuld eller ock ställa ny säkerhet. Efter någon tids förlopp insände låntagaren en lånehandling å 1,600 kronor, försedd med borgen af J. Nejman, C. F. Johansson och hemmansegaren Adam Johansson i Lilla Boda, hvilken lånehandling dock afslogs, enär säkerheten ansågs otillräcklig. Ny lånehandling inkom några dagar derefter, försedd med ytterligare en löftesman, landbrukaren F. Hallén i Vistorp, men afslogs på grund af felaktighet i borgensmeningen. Sedan reversen blifvit omskrifven, och intet var att anmärka mot säkerheten, hvilken blifvit vitsordad af landbrukaren C. M. Bergman i Bakersgården, godkändes reversen.

Då lånet förföll till afbetalning, måste emellertid lagsökningsåtgärder vidtagas mot såväl låntagaren som löftesmännen, hvarvid upplystes, att hemmansegaren Adam Johansson i Lilla Boda nekat för sin namnunderskrift.

Af den rättegång, som med anledning häraf anhängiggjorts, har framgått, att Adam Johansson, såsom icke skrifkunnig, anmodat Bergman att skriva Adam Johanssons namn å den första reversen, samt att Bergman utan att å nyo höra Adam Johansson skrifvit hans namn å den sista reversen, å hvilken såväl låntagarens som löftesmännens namnteckningar äro bevittnade af bemälde Bergman och dennes son H. G. Bergman, hvilken senare bevittnat namnteckningarne, oaktadt han ej var tillstädes, vare sig då Adam Johansson anmodade hans fader att skriva Adam Johanssons namn, eller då låntagaren och de öfrige löftesmännen underskrefvo handlingen.

Sedan Adam Johansson genom edgång friat sig från krafvet och såväl låntagaren som öfrige löftesmännen gjort konkurs, hvari slutlig utdelning erhållits utom i F. Halléns konkurs, hvari dock den slutliga utdelningen torde blifva högst obetydlig, har styrelsen funnit skäligen anmoda C. G. Bergman, hvilken genom sitt oförsigtiga tillvägagående möjligen bidragit till bankens förlust å ifrågavarande lån, att godvilligt godtgöra banken resterande kapitalskuld 1,198 kronor 54 öre jemte ränta.

Med anledning häraf har Bergman, med öfverlemnande af ett intyg af fullt trovärdig person om Adam Johanssons tillgångar, hos styrelsen på anförda skäl hemställt, att han måtte befrias från *all* ersättningskyldighet, eller, om detta ej kan bifallas, att banken måtte åtnöja sig med en fjerdedel af resterande beloppet eller den andel, som det tillkommit Johansson att betala, om de andra löftesmännen kunnat fullgöra sina förbindelser.

Oaktadt obestriddigt är, att genom Bergmans förvållande Adam Johansson kunnat fria sig från den af honom ursprungligen ingångna

förbindelsen, får dock styrelsen för sin del förorda Bergmans framställning att blifva befriad från all ersättningsskyldighet, eller, i den händelse detta ej kan bifallas, att den erbjudna godtgörelsen måtte antagas; och får styrelsen såsom stöd härför anföra:

att Bergman är en för sin stora rättrådighet allmänt aktad man;

att han i sina vederhäftighetsbevis och upplysningar visat sig mycket samvetsgrann och pålitlig och utan tvifvel i föreliggande fall endast låtit sig förleda till oförsigtighet af för mycken tillit till bemälda Johansson;

att, då Bergman befinner sig i rätt långt framskriden ålder och hans helsa numera är vacklande samt han ej eger mer än hvad som är för hans existens nödvändigt, lånets fulla inbetalning skulle blifva för honom ytterst kämbart; samt till sist

att Johansson, om tillfälle icke yppats för honom att genom ed fria sig från krafvet, sannolikt i så god tid realiserat sina tillgångar, att för bankens fordran ej funnits något att tillgå.

Beträffande andra vittnet å ifrågavarande handling får styrelsen meddela, att anspråk om godvillig ersättning ej blifvit hos honom gjord, på grund deraf att han är i tjänst hos sin fader samt saknar helt och hållet några tillgångar.»

Af de vid berörda framställning fogade domstolsprotokoll inhemtas i afseende å Adam Johanssons befrielse från betalningsskyldighet för berörda lån, att den 10 december 1887 honom ålagts edgång med skyldighet att dessförinnan förete intyg dels om frejd och kristendoms-kunskap samt dels om att han blifvit undervisad om edens vigt och varnad för mened; att han den 18 juli 1888 för uraktlåtenhet att skaffa sig sådant intyg dömts till 20 kronors vite; att han vid ifrågavarande ting, eller den 17 september samma år, på egen anhållan och på grund af uttalande från kyrkoherden i församlingen att Adam Johansson behöfde ytterligare undervisning, innan honom kunde anförtros värdjemåls-eds afläggande, erhållit uppskof med målet till nästa vinterting; samt att han vid detsamma efter företeende af ett prestbevis med innehåll bland annat att Johansson »icke anser sig kunna med ed styrka att han icke genom C. M. Bergman i Yllestad Bakersgård låtit teckna sig som borgesman i den första reversen men tror sig med ed kunna bekräfta att han icke genom berörde Bergman låtit teckna sig som borgesman i den andra reversen», den 15 januari 1889 aflagt eden och till följd deraf frikallats från betalningsskyldighet.

Då Bergmans ofvanberörda hos fullmäktige gjorda framställning

i ämnet kunde anses innebära mindre en förlikning i en tvist än ackord för en bankens fordran, och fullmäktige ej egde att medgifva ackord åt annan bankens gäldenär än sådan, som afträdt sin egendom till konkurs, blef ock berörda ansökning af fullmäktige under den 16 maj 1889 afslagen, hvarefter, enligt hvad styrelsen för afdelningskontoret i Jönköping under den 26 februari 1890 upplyst, Bergman förklarar sig villig att, utan att låta domstol pröfva hans betalningsskyldighet för ifrågavarande lån, infria detta, men dervid hemställt, att, då några ersättningsanspråk mot honom näppeligen kunde väckas förr än samtliga löftesmännens å lånet konkurser blifvit afslutade och då han hade för afsigt att vid innevarande års riksdag söka befrielse från berörda ersättningskyldighet, honom måtte medgivas anstånd med lånets inbetalande till den 15 maj innevarande år. Med anledning häraf, och som vederbörande ombudsman förklarar att löftesmannen Halléns konkurs ännu ej vore afslutad och att dessförinnan några lagliga åtgärder mot Bergman ej kunde vidtagas, bifölls det begärda anståndet mot vilkor att Bergman lemnade säkerhet för lånets infriande jemte upplupen ränta, i den händelse Riksdagen ej skulle finna skäl medgifva eftergift af hans betalningsskyldighet, hvilket vilkor Bergman sedermera på nöjaktigt sätt uppfyllt; yttrande kontorsstyrelsen, som fortfarande, på förut anförda skäl, förordade Bergmans befriande från betalningsskyldighet, till ytterligare stöd härför följande: »Den svåra kris, som under åren 1886 och 1887 hemsökte flera socknar i Vartofta härad, är noggsamt bekant, liksom ock att styrelsen någon tid efter kontorets öppnande af förekommen anledning måste entlediga åtskilliga af styrelsen för riksbankskontoret i Göteborg ursprungligen antagna betygsgifvare. På grund af det osäkerhetstillstånd, som rådde bland den landtbrukande befolkningen inom vissa delar af häradet, var det derföre med icke ringa svårighet förenadt att i de entledigade betygsgifvarnes ställe erhålla lämpliga personer, benägna att mottaga förtroendet att meddela vederhäftighetsbevis å länehandlingar, afsedda att vid kontoret belånas. Först efter stora betänkligheter åtog sig Bergman detta uppdrag. Det sätt, hvarpå han fullgjort detsamma, har städse burit vittne om god personkänedom, noggrannhet och pålitlighet, hvartill kommer, att Bergman genom upplysningar och resor utan anspråk på ersättning lagt icke ringa nit i dagen för att vara styrelsen till tjänst under dess bemödanden att bringa ordning och reda i låneförhållandena inom Vartofta härad.»

I ett till utskottet afgifvet utlåtande i ämnet hafva fullmäktige för egen del yttrat, att utan tvifvel i detta fall föreläge ömmande omstän-

digheter så till vida, att Bergman syntes hafva handlat på god tro och i bästa afsigt, men att å andra sidan han dock gjort sig skyldig till en obetänksamhet, som, om äfven den bedömes mildt, gjorde det svårt att fritaga honom från den ersättningsskyldighet, hvars utgörande kräfvades mindre af hänsyn till den i och för sig obetydliga uppoffring, som riksbanken skulle göra genom den ifrågasatta eftergiften, än af de principiella betänkligheter, som möta mot lindring af ett genom egen skuld ådraget ansvar, en lindring, hvilken skulle kunna ofördelaktigt inverka på uppfattningen af en betygsgifvares och låneförmedlares pligter; anseende sig fullmäktige på grund häraf och oakadt de behjertade de svårigheter, i hvilka betygsgifvaren råkat, icke ega giltig anledning att tillstyrka bifall till motionen.

Lika med fullmäktige finner utskottet, att Bergman i förevarande fall handlat obetänksamt och utan tillbörlig försigtighet samt att, juridiskt sedt, han borde vidkännas alla följderna af sitt förfarande, men å andra sidan och om Bergman äfven icke kan styrka sig hafva haft rätt att skrifva den uppgifne löftesmannens namn å *den* skuldsedel, som i riksbanken belånades, torde det dock med fog kunna sägas att han ostridigt egt uppdrag att teckna dennes borgen för samma belopp, som låntagaren erhöll, och att, derest ej formfel å lånehandlingen förekommit, utan densamma omedelbart antagits, ofvannämnde Adam Johansson måst erkänna den tecknade borgensförbindelsen. Ur billighetssynpunkt betraktadt, kan det därför synas väl hårdt om Bergman, då han handlat i god tro samt i tillit till annan persons rättrådighet och då han ej haft den ringaste nytta af lånet, skulle få betala hela ifrågavarande, för en person i hans ställning ganska betydliga belopp. När härtill kommer att, på sätt af motionen framgår, den man, hvars namn Bergman tecknat, vidtagit sådana åtgärder att, äfven om honom skulle hafva ålagts betalningsskyldighet, riksbankens fordran ej kunnat hos honom uttagas, under det att i motsats härtill Bergman ej sökt draga sig undan utan ställt säkerhet för hvad han kan finnas skyldig gälda, har utskottet, med afseende jemväl derå, att Bergman, enligt hvad handlingarne utvisa, är en gammal för redbarhet känd man i knappa omständigheter, ansett att, ehuru han ej bör helt och hållet undgå påföljderna af sitt obetänksamma handlingssätt, han därför finge piikta tillräckligt, om han tillförbundes att betala hälften af omförmälda skuld, helst i fråga om ackord och andra eftergifter, då man ej tilllämpat hvad som kunnat anses vara strängt juridiskt rätt, sådana tvifvelsutän många gånger medgifvits under mycket mindre urskuldande omständigheter och förhållanden eller ock afskrifningarne blifvit en

följd af hänsynslösheten hos vederbörande gäldenärer och vidtagande från deras sida af tör hända mindre hederliga försigtighetsmått.

På grund häraf finner utskottet sig hafva skäl på det sätt tillstyrka förevarande motion,

att, derest landtbrukaren C. M. Bergman i Yllestad Bakersgård, inom en månad efter delfäendet af Riksdagens beslut i ämnet, å ifrågavarande skuld, utgörande 1,198 kronor 54 öre jemte ränta, inbetalar hälften af såväl återstående kapitalet som räntan, bemålde Bergman må från vidare betalningsskyldighet för det Claes Johansson i Bossgården Vistorp under den 29 september 1886 beviljade lån å 1,600 kronor befrias.

Stockholm den 21 mars 1890.

På utskottets vägnar:

PER SAMZELIUS.

Reservationer:

af vice ordföranden herr *Hörnfeldt*;

af herr *Nordenfelt*, som anförde:

»Då jag inom utskottet röstat för tillstyrkande af afslag å herr Smedbergs motion, n:o 64, får jag härmed anmäla min reservation mot utskottets beslut.

Å den lånehandling af den 26 september 1886, på hvilken C. M. Bergman skrifvit Adam Johanssons namn såsom löftesman, finnes följande vittnesmening:

»Att låntagaren Claës Johansson, samt löftesmännen J. Nejman, C. F. Johansson och F. Hallén egenhändigt tecknat sina namn, samt Adam Johansson, såsom icke skrifkunnig, anmodat mig C. M. Bergman att härå teckna sitt namn och att alla samtidigt inför oss erkänt förestående förbindelse och borgen; intyga på en gång närvarande vittnen
C. M. Bergman. H. G. Bergman.»

Vittnena C. M. Bergman och H. G. Bergman, på ed hörda inför domstol, hafva vidgätt, att vid det tillfälle, då denna vittnesmening författades och af dem underskrefs, *icke någon af löftesmännen närvarit.*

Då det ej lärers kunna antagas, att en sådan oriktig vittnesmening tillkommit i god tro, har jag ansett motionen och utskottets betänkande böra belysas med dessa fakta.

Styrelsen för afdelningskontoret i Jönköping har såsom skäl för bifall till motionen anfört, bland annat, att C. M. Bergman vore en för sin stora rättrådighet allmänt aktad man och att han i sina vederhäftighetsbevis visat sig mycket samvetsgrann och pålitlig. Mot dessa skäl förekommer, att det icke vittnar om rättrådighet att underteckna en uppenbart oriktig vittnesmening och att, då bemälda Bergman, på lånehandlingen i fråga tecknat vederhäftighetsintyg för låntagare och löftesmän, hvilka alla sedermera befunnits insolventa, pålitligheten af hans vederhäftighetsintyg i detta fall icke bort åberopas. Då nu styrelsen för afdelningskontoret icke kunnat vara i okunnighet om de af mig anmärkta omständigheterna, finner jag styrelsens åsigt, att motionen borde bifallas, icke kunna tillmätas företräde framför bankofullmäktiges afstyrkande utlåtande.

Något skäl hvarföre 50 procent eftergift af det belopp, hvilket riksbanken för närvarande har att fordra af dessa låntagare och löftesmän, skulle komma C. M. Bergman till godo, lærer icke kunna uppvisas. Han har, efter hvad styrelsen för afdelningskontoret anfört, ställt nöjaktig säkerhet för riksbankens hela fordran, och hans förmåga att fullt ersätta riksbankens förlust i följd af hans i flera afseenden felaktiga förfarande i denna sak är således satt utom allt tvifvel.»

I denna af herr Nordenfelt afgifna reservation har herr *Falk* instämt;

af herrar *Ljungman* och *A. Svensson* i Edum.

Herr *Cederberg* har begärt få antecknadt, att han, till följd af beviljad ledighet från riksdagsgöromålen, icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
